lio, 30 m į V nuo gyvenvietės yra vieškelis Alanta-Anykščiai. 1979 m. ištyrus 8 m^2, nustatyti du kultūriniai sluoksniai: viršutinis - virvelinės keramikos ir apatinis - Narvos kultūros. Viršutinis kultūrinis sluoksnis yra apardytas ariant dirvą, o apatinis (10-15 cm storio) iš likęs sveikas. Viršutiniame sluoksnyje buvo aptiktos 5 virvelinės keramikos puodų šukės, o apatiniame - 3 Narvos kultūros puodų šukės. Be to, sumaišytų kultūrinių sluoksnių dalyje buvo rastas titnaginis peilis, trikampis strėlės antgalis, grandukas, 6 skeltės ir 3 nuoskalos. Radiniai būdingi III tūkstantm. pr.m.e. antrajai pusei.

Rimutė Rimantienė

NIDOS AKMENS AMŽIAUS GYVENVIETĖS TYRINĖJIMAI 1978 METAIS

Per keturis tyrinėjimų sezonus (1974-1977 m.) buvo išaiškintos akmens amžiaus gyvenvietės V ribos. Pagal E. Holako paskelbtą planelį buvo atsekti jo minėtieji A ir D kauburiai. Tad 1978 m. tyrinėjimų uždavinys buvo atsekti visas buvusios gyvenvietės ribas ir nustatyti vietas, kur E. Holakas lokalizavo B, C ir E kauburius.

Todėl 1978 m. pirmiausia buvo tęsiami tyrinėjimai į P nuo jau anksčiau ištirto ploto (1-a perkasa), kur paaiškėjo, kad kultūrinis sluoksnis visai išnykęs, liko tik radinių horizontas gelsvame smėlyje, 40-65 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, kol ir jis pietuose visai išnyko. Šioje dalyje turėjęs būti E. Holako minėtasis B kauburys (dabar lomelė), kuris jau jo laikais buvęs visai nukastas. Ieškant vadina-

mojo E kauburio, pagal E. Holako paskelbtąjį planelį buvo tiksliai atmatuota kryptis ir nuotolis nuo A kauburio ir aptiktas kultūrinis sluoksnis PR dalyje, rasta net E. Holako perkasos vieta. Paaiškėjo, kad tai buvusio marių kranto sąnašinis sluoksnis, kuris tęsėsi visu buvusios gyvenvietės PR pakraščiu (3-a, 4-a ir 5-a perkasos), apimdamas 4-6 m pločio lęšio pjūvio ruožą. Marių sluoksnis savo V pakraščiu dengė buvusį kultūrinį sluoksnį, todėl jame ištisai buvo matyti į paviršių išplaukę suodžiai ir angliukai. Labai sujauktų radinių pasitaikė visame sluoksnio storyje, tačiau daugiausia jo apačioje. Po sluoksniu buvo išlikę ir 13 židinių dugnai - 120-140 cm skersmens ir 5-10 cm gylio perdegusio smėlio ploteliai, apriboti suodžių ruoželiais. Dažnai buvo matyti perdegusių kauliukų ir žalio smėlio pėdsakų. Į V nuo šio ruožo kultūrinis sluoksnis buvo visai sunykęs ir radinių visai maža, todėl ten paliktas nekastas plotas. Ties šio ruožo Š dalimi buvo, matyt, vadinamasis C kauburys. Taigi P pusėje 1978 m. buvo atkastas 628 m^2 plotas ir atsektas visas marių krantas iki 1976 m. perkasos.

Š ir ŠR dalyje atkastas 416 m^2 plotas (2-a perkasa) ir taip pat V pasiekta kultūrinio sluoksnio riba, o R pusėje buvęs marių krantas. Kultūrinis sluoksnis šioje dalyje buvo vos kelių cm storio, tik buvusią marių pakrantę 6-8 m pločio ruožu dengė marių sąnašinis sluoksnis, kuriame buvo suplauta ypač daug radinių. Šioje dalyje atkasti 6 židiniai ir apie 100 stulpaviečių, kurios išryškėjo po kultūriniu sluoksniu. Ryškiausia grupė buvo šios perkasos ŠR dalyje, kurioje aptikti dviejų židinių pėdsakai ir trys ryškios stulpaviečių eilutės (apie 10 m ilgio ir 4 m pločio plote-

lyje). Tai liekanos pastato su pėdžių eile išilgai per vidurį, su kamarėlėmis-priestatais, todėl netaisyklingo plano. Tyrinėtojo ploto R dalyje buvo vėl židinių grupė visai ant buvusio kranto, tačiau virš marių dugno sluoksnio. Buvusio pastato konstrukcija neaiški, nes išlikę tik 10 stulpaviečių vienoje vietoje, į V nuo židinių. Tyrinėtojo ploto dalyje buvo vėl atskira stambių stulpaviečių eilė su ūkinių duobių pėdsakais, be kitko, rasta sudegusių perskeltų (matyt, džiovintų) girinių obuoliukų.

Radinių didžiumą sudarė keramika - apie 18.000 puodų šukių, kurios niekuo nesiskyrė nuo anksčiau tyrinėtų plotų keramikos. Surinkta 420 titnago dirbinių, be to, skaldos. Didžiąją dalį (274) sudarė kaltelių ašmenėliai, iš kurių 2 buvo gludinti. 32 buvo titnaginiai antgaliai bei jų ruošiniai: rombiniai, trikampiai, trapeciniai. Retušuotų skelčių bei peilių rasta 20, gremžtukų - 14 (iš jų 3 buvo gludinti), grąžtų bei ylų - 21, grandukų ir rėžtukų po 4, retušuotų nuoskalų 37. Be to, rasta 14 gludintų titnaginių kirvelių nuoskalų, dažniausiai perdirbtų į kitokius dirbinius. Iš akmens surinkta 144 dirbiniai. Daugiausia tai buvo tinklų pasvarai (59) su trimis arba dviem išskeltomis kraštinėmis. Nemaža rasta iš rusvo smiltainio padarytų galąstuvų bei jų dalių (26). Kirveliai bei skobteliai (19) visi buvo įtveriamieji. Gana daug rasta žemdirbystės įrankių: tai 23 įtveriamieji kapliai, 4 trinamųjų girnelių dalys ir 8 rutuliai - trintuvėliai. Iš kitų akmeninių dirbinių minėtina dvigubo nupjauto kūgio buožės dalis ir savitas trikampės formos tridantis dirbinys.

Taigi per 5 kasinėjimo sezonus Nidoje ištirta apie

4600 m^2 ir pasiektos buvusios gyvenvietės ribos, kurios ir PV pusėje išėjo į dabartinį žemės paviršių, o R sieke buvusį marių krantą. Liko nekasta dalis PR pusėje, labai apnaikinta dar XIX a. Pirmieji žmonės šioje vietoje įsikūrę, kai marių krantas buvo kiek toliau į R. Jų židinius dabar radome po marių pakrantės sąnašiniu sluoksniu. Atsitraukus marių krantui, gyvenvietė priartėjo vėl prie vandens, ir šio tarpsnio židinius radome virš sąnašinio sluoksnio. Tuo tarpu negalime pasakyti, koks laiko tarpas praėjo tarp tų dviejų fazių.

Gyvenvietė priklausė Pamarių kultūros vėlyvajai fazei - II tūkstantm. pr.m.e. pradžiai. Jos gyventojai, be žvejybos ir medžioklės, plačiai vertėsi ir kapliniu žemės ūkiu, mainais iš Nemuno pakrančių gyventojų gaudavo savo dirbiniams tinkamo titnago. Tik nedidelę dalį dirbo iš vietinės medžiagos - vietinių mažų titnago riedulių, kvarco ir net klintiės.